

Домовик

хатник, гуркало, похатник, охоронець, господар, служка, помічник, сусідко, домовий, пожилець, доброхот, домашній дід, перейма, велесич

Добрий

Живе в хаті: під порогом, під піччю, на горіщі, під підлогою

Вартовий і покровитель роду

Палена шерсть кози або ведмеда, дзеркало, залізна палиця, кров чорного півня, сіль, часник, ножі, виделки

Несолена каша, хліб, молоко, солодоці

Віник

Душа людини, або жертвовної тварини, або дерева

Добрий дух оселі. Охоронець і покровитель роду. Оберігає родину, якою опікується, від поганих людей, недобрих духів, лихих істот; сприяє достатку, береже мир в оселі. За давніми легендами, коли в краю починалася війна, то навіть домовики виходили на вулицю і пліч-о-пліч із родом ставали до бою проти ворога.

Серед домашніх чарівних істот домовик найголовніший. Усі інші духи обійстя йому скоряються. Його сила й міць напряду залежать від того, наскільки дружні взаємини в родині.

За деякими повір'ями, у домовика може бути й дружина-домовичка. Та здебільшого він, як, зрештою, і всі інші домашні духи, не має сім'ї.

За прадавніми уявленнями, дух-вартовий з'являвся в оселі, щойно закінчували її будувати. Традиційно домашній дід разом з іншими хатніми духами «на запросини» переходив зі старої будівлі в нову. Збереглося багато описів такого обряду. Наведемо кілька найкolorитніших.

Коли господиня перед переходинами в нову оселю востаннє протоплювала піч старої хати, то обов'язково спалювала і старий поріг. Наші предки вважали його умовною межею, місцем переходу з одного простору в інший. Під ним мешкали духи. Прибираючи поріг, прибирали й умовну межу. Після його спалювання декілька жаринок хазяйка клала в череп'яний горщик, приказуючи: «Ласкаво просимо і тебе, дідусю, і все твоє сімейство на нове місце!» Жар із горщика висипала в піч нової хати, горщик розбивала й черепки закопувала під покуттям. Деколи в старій печі спалювали разом із порогом один із постолів [плетене селянське взуття], при цьому примовляли: «Ось тобі, дідо, сани, поїхали з нами».

Інколи в останню ніч перед переходинами залишали відчиненою скриню, з якою переїжджали, та при цьому говорили: «Хатнику-господарю, переходи з нами в нову оселю». А ще можна було взяти старі чоботи, бажано господаря оселі, виставити їх на ніч на горище, супроводжуючи словами: «Батьку-домовику, переходи з нами в нову хату!» На ранок чоботи забирали, вірячи, що з ними забирають і домовика.

Доволі простим, але дієвим способом вважали перенесення домовика в нову оселю через хліб. Коли востаннє в старій печі його пекли, то одну хлібину не з'їдали. Її загортали у вишитий рушник та відклали на черінь — площину над зводом печі між комином і стіною, призначену для спання, сушіння зерна, різних трав тощо. У день переходин кожен член родини, від найстаршого до найменшого, тричі мав торкнутися рукою припічка та промовити: «Переходи, хатнику, з нами. На нову господарку, на нове добро!» Далі господар діставав відкладений рушник із хлібом і переносив його в нову господу. Але перед тим у нову хату запускали чорного півня та чорну курку. Щойно півень прокукурікав — можна